

Hann hló og hló

Öllum ber saman um að bók-
lestur sé besta leiðin til að
skerpa tilfinningu fyrir máli og
stíl. Þess vegna hef ég svo ár-
um skiptir hvatt kennaranema til að lesa
sem mest og boða síðan þetta fagnaðar-
erindi í eigin starfi í skólum landsins.
Nemendur í grunnskólum þyrftu að fá að
lesa bókmenntatexta á hverjum degi.
Einnig ætti kennarinn að lesa daglega fyrir
nemendur eða ýta á hnapp og láta upp-
lestur hljóma úr tölvu eða af geisladiski.
Nóg er til af efni, t.d. á hlusta.is en þar er
boðið upp á ótal sögur og frásagnir í upp-
lestri færustu manna. Meðal efnis á hlusta-
.is eru sögur eftir Jóhann Magnús Bjarna-
son (1866–1945). Hvert barn og unglingur
mun láta heillast af sögunni af Eiríki Hans-
syni, drengnum sem fór átta ára frá Íslandi
og settist að í Nova Scotia í Kanada; eða
spennusögnum *Brasilufararnir* og *Í
Rauðárdalnum* (Rauða rennur gegnum
Winnipeg, höfuðvagi Vestur-Íslendinga).
Jóhann Magnús var barnakennari í Vest-
urheimi en skrifaði öll sín verk á íslensku.
Þau urðu geysivinsæl beggja vegna *Atl-
antsála* um og upp úr aldamótunum 1900.
Nú hefur *Eiríkur Hansson* verið gefinn út á
ný og er það gleðiefni.

En annað verk Jóhanns Magnúsar kom
út í fyrsta sinn í síðastliðinni viku, *Dagbók
vesturfara*. Dagbókin var fullbúin til
prentunar fyrir 66 árum, rétt áður en höf-
undurinn lést. Sjálfur leit hann á hana sem
sitt mesta verk. Við kynnumst þar mann-
vininum á bak sögunnar en jafnframt um-
hverfi og aðstæðum íslenskra vesturfara á
sléttum Norður-Ameríku í hálfa öld.
Gaman er að velja fyrir sér orðalagi Jó-
hanns Magnúsar og stílsnilld. Framsetn-
ingin var einföld en þaulhugsuð og hvert
orð valið af kostgæfni, sbr. lýsingarorðin
„unaðsfull“ og „alúðarrík“. Og augljóst er
að maðurinn auðgaði íslenskar bók-
menntir í stílfræðilegu tilliti. Í dagbókinni
bregður hann oft á leik og beitir t.d. end-
urtekningu og ýkjum af snilld, ekki ólíkt
því sem gerist í sjálfum sögunum. Mig
langar að sýna dæmi um þetta úr færslu
sem gerð var hinn 29. maí árið 1918 þegar
heimsstyrjöldin fyrri var enn í algleymingi
(ef til vill mættum við hafa í huga að *hlátur*
er stundum ógnvænlegur, sbr. *hlátur Hall-
gerðar í Njálu*):

„Í dag er vorbliða og sætur fuglasöngur;
svalan ræður sér ekki fyrir kæti; rauð-
brystingurinn er í óða önn að bjarga sér; og
músarrindillinn (*wren*) stígur dillandi
dans í skógarliminu.

Phillip Gibbs (fregningaritarnir frægi) gat
um það nýlega að hann hefði séð nokkra
Kínverja við vinnu nærri skotgröfunum á
Frakklandi. Hann segir að þeir hafi verið
fremur stórvaxnir menn og kraftalegir, en

Tungutak

Baldur Hafstað
bhafstad@hi.is

Öllum ber saman um
að bóklestur sé besta
leiðin til að skerpa
tilfinningu fyrir máli og
stíl. Þess vegna hef ég svo
árum skiptir hvatt kenn-
aranema til að lesa sem
mest og boða síðan þetta
fagnaðarerindi í eigin starfi
í skólum landsins.

undarlegir nokkuð og síhlajandi — að þeir
hafi hlegið að öllu sem þeir heyrðu og sáu,
jafnvel að fallbyssudynkjunum og sjálfum
spregikúlunum þegar þær komu niður
skammt frá þeim. — Það minnir mig á
Kínverja sem ég sá vestur í Vancouver,
B.C., vorið 1912. Þá var ég og konan mín til
húsa hjá Hólmsfríði Sveinsdóttur (Miss
Frída Swanson), sem bjó í húsinu nr. 990 á
Seymour-stræti í Vancouverborg. Hólms-
fríður seldi mat (og húsnæði) og keypti
hún allan fisk og garðávexti, sem hún
þurfti á að halda, af Kínverja nokkrum
sem kom þangað tvisvar í hverri viku.
Þessi Kínverji var á að giska 35 ára gamall,
lágur maður vexti en svaraði sér vel að
gildleika. Hann gat vel hafa verið 10 árum
eldri eða 10 árum yngri en mér sýndist
hann vera, því það er mjög erfitt fyrir
hvíta menn að giska á um aldur hinna gulu
manna. Það einkennilegasta við þennan
Kínverja var það að hann gat ekki neitt
sagt án þess að hlæja; og hann virtist ávallt
hlæja eðlilega og hjartanlega. Reyndar
lýstu augun engri gleði — þau voru æv-
inlega hörð og köld — en allir vöðvar and-
litsins lýstu ofsakæti og það var eins og
krampi gripi hverja taug í herðum hans og
handleggjum. Hann hló þegar hann heils-
aði; hann hló þegar hann sagði frá því
hvað fiskurinn væri dýr; hann hló þegar
hann þakkaði fyrir eitthvað; hann hló
dát, þegar hann minntist á það hvað
veðrið væri slæmt og hvað fiskurinn væri í
lágu verði og hvað ástandið í Kína væri
voðalegt; hann ætlaði að springa af hlátri
þegar hann kvaddi mann; og hann veltist
um af óstöðvandi hlátri þegar hann var
kominn upp í vagninn og sagði hestinum
að halda af stað.“

Er um hér á

Á slóðum Ódysseifs er
yfirskrift sýningar sem
Daði Guðbjörnsson
opnar á Kjarvals-
stöðum í dag. Mál-
verkin eru innblásin af
hrakningum Ódysseifs
og andlegum upplif-
unum listamannsins.

Einar Falur Ingólfsson efi@mbl.is

Ég var að lesa Ódysseifskviðu
fyrir nær tíu árum þegar ég
fékk hugmyndina að þessari
mynd hérna, af hinna rósingr-
uðu morgungyðju sem kemur upp á
hverjum morgni,“ segir Daði og gengur
að miðhluta flennistörs málverks í
þremur hlutum. Þar má sjá mildilegt
andlit í geislabjartri stjörnu, og ganga út
frá henni naglalakkaðir fingur. „Ég lauk
aldrei við myndina á þeim tíma en
seinna sá ég að ég gat gert stóra mynd
út frá efninu. Þá málaði ég hlutann hér
til hægri, af skipinu á öldutoppinum. Í
stað þess að myndgera Ódysseif set ég
þar pensil og hinumegin við morg-
ungyðjuna eru sírenurnar.“

Þetta mikla, sjö metra langa mál-
verk, er í öndvegi á viðamikilli sýningu
á málverkum sem Daði Guðbjörnsson
opnar í vestursal Kjarvalsstaða í dag
klukkan 16.00. Sýninguna kallar hann *Á
slóðum Ódysseifs* og er hún innblásin af
kvæðabálki Hómers um hrakninga og
hetjudáðir Ódysseifs, en hann var í vill-
um árum saman á leiðinni heim úr Trój-
ustríðinu.

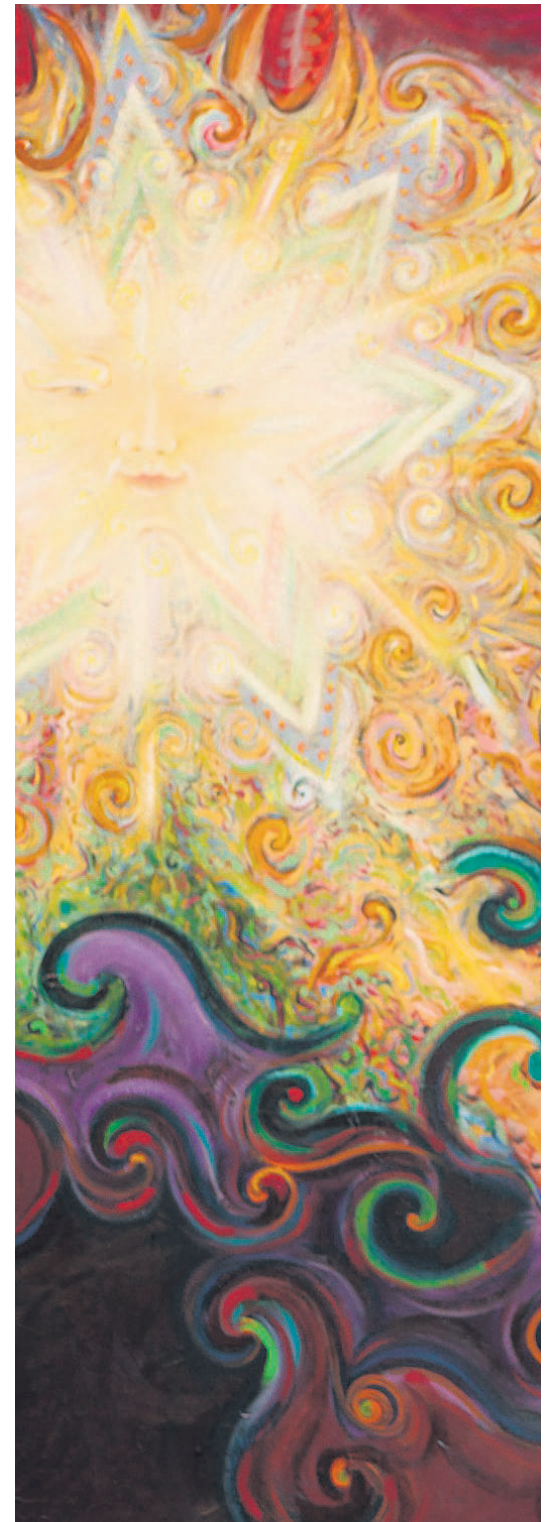
Í tilefni af opnun sýningar Daða
gefur bókaforlagið Opna út veglega bók
með myndverkum hans og texta Rögnu
Sigurðardóttur, rithöfundar og gagn-
rýnanda. Um nálgun listamannsins við
hinn fræga sögu af Ódysseifi, segir
Ragna að líta megi á söguna af villum
Ódysseifs sem táknsögu af mannlegri
reynslu. „Við lifum í blekkingu,“ skrifar
hún, „það er erfitt að finna réttu leiðina
og hún er ekki sú sama fyrir neitt okkar.
Við erum alltaf að villast. Íslenska þjóðin
er enn að leita að leiðinni heim eftir
skipbrot ársins 2008, þegar góðærið
reyndist tálsýn.“

Það mótar nálgun Daða við söguna
af Ódysseifi að hann hefur um árabíl lagt
stund á hugleiðslujóga sem nefnist sa-
hajayoga og segir það hafa afar jákvæð
áhrif á sköpunina. Í verkunum er vísað
beint og óbeint til þessarar hugleiðslu og
andlegrar upplifunar listamannsins.

Er um í vafasömu jafnvægi

Síðan Daði kom fram í upphafi níunda
áratugarins sem einn af frumherjum
nýja málverksins, hefur hann þróað afar
persónulegan og litríkan myndstíl þar
sem mikið ber á flúri og persónulegum
táknnum. Sjóferðin er þema nokkurra
verkanna og skipið, sem stundum er í
formi pensilsins sem tákn fyrir listina
eða listamanninn, situr þá eft á öld-
unni.

„Já, ég hef oft málað þetta skip á
öldutoppnum, það er svo lýsandi fyrir
okkur Íslendinga. Við erum í svo vafa-

„Ég hef oft málað þetta skip á öldutoppnum, það er svo

sömu jafnvægi,“ segir Daði og brosir.
„Þannig högum við okkur, ég sem aðrir.
Og sjáðu, þarna er svo þessi stóri hvalur.
Hann má líta á sem tákn fyrir hina
miklu og óblíðu náttúru sem við erum
sífellt að glíma við. Um aldir hefur sjó-
sóknin verið okkar mikla verkefni, við
færumst mikið í fang. En í samræmi við
nútimahugsun er þessi hvalur þarna
grænn ...

Í þessum myndum er líka alltaf eitt-
hvað sem ég get ekki útskýrt.“

Í einu málverkinu er uppljómaður
einhyrningur með langan pensil í stað
horns.

„Ég kalla þetta skáldfák,“ segir Daði.
„Hann er ekki með vængi en er sam-
bland af Pegasusi, einhyrningi og mál-
ara.“

Í þessu þarna má svo sjá Ólympsfjall,
þar sem guðirnir búa,“ segir hann og
bendir. „Og þarna er eldgos, náttúran
að tjá sig.“ Penslar spýttast upp úr gign-
um.

„Auðvitað gýs penslum,“ segir hann,